

تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان

پرستاری

عفت‌سادات مرتضوی¹، معصومه باقرپور^{2*}

1. کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، واحد بندرگز، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرگز، ایران

2. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بندرگز، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرگز، ایران

تاریخ پذیرش: 1395/08/05

تاریخ دریافت: 1395/02/31

The Effect of the Problem-Solving Education based on the Spirituality on the Philosophical Mindset and the Decision-Making Styles of the Nursing Students

E.S Mortazavi¹, M. Bagherpour^{*2}

1. M.A, Department of Educational Sciences, Bandargaz branch, Islamic Azad University, bandargaz, Iran

2. Assistant Professor, Department of Educational sciences, Bandargaz branch, Islamic Azad University, bandargaz, Iran

Received: 2016/05/20

Accepted: 2016/10/26

Abstract

The purpose of this study is to determine the effect of the problem-solving education based on the spirituality on the philosophical mindset and the decision-making styles of the nursing students of Bandargaz Islamic Azad University in the academic year 2015. For this, 30 students were randomly selected as the sample group. This is a semi-experimental research with a pre-test, post-test plan and a control group. Questionnaire based on decision-making style Scott & Bruce (1995) and philosophical mindset Talebpour & et al (2005) were used as research tool. The program was presented to students during 8 sessions (each 90 minutes) in four weeks.

The sample group was randomly divided into two 15 person groups, (an experimental group and a control group). The experimental group was taken under Emot- ional self- control training, while the control group was not. Data analysis with descriptive statistics (Mean, Standard Deviation) and inferential statistics (Covariance Test). The results of analysis covariance showed that teaching problem solving is based on spirituality leads to an improvement of comprehensiveness, flexibility and mind pondering the philosophical and rational decision making styles, avoidant, dependent. While there was no change in styles and intuitive real-time decision after training.

Keywords

Problem Solving based on Spirituality, Philosophical Mentality, Styles of Decision-Making.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرگز در سال تحصیلی 1394 بود. بدین منظور 30 نفر به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. روش این پژوهش از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه بود و از مقیاس‌های سبک‌های تصمیم‌گیری اسکات و بروس (1995) و ذهنیت فلسفی طالب‌پور و همکاران (1384) به عنوان ابزار پژوهش استفاده گردید. برنامه آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت طی هشت جلسه نود دقیقه‌ای و در مدت چهار هفته متوالی به دانشجویان ارائه گردید. بدین منظور نمونه تحقیق به صورت تصادفی در دو گروه 15 نفری (یک گروه آزمایشی و یک گروه گواه) گمارده شدند. گروه آزمایشی، تحت آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت قرار گرفت، درحالی‌که گروه گواه در معرض هیچ مداخله‌ای قرار نگرفتند. داده‌های به دست آمده با استفاده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون کوواریانس) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس نشان داد که آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت موجب بهبود ابعاد جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری ذهنیت فلسفی و همچنین سبک‌های تصمیم‌گیری منطقی، اجتنابی، وابسته شده است، در حالی‌که در سبک‌های تصمیم‌گیری آنی و شهودی پس از آموزش، تغییری مشاهده نشد.

واژگان کلیدی

حل مسئله مبتنی بر معنویت، ذهنیت فلسفی، سبک‌های تصمیم‌گیری.

* نویسنده مسئول: معصومه باقرپور

*Corresponding Author: bagherpour@bandargaziau.ac.ir

ایمیل نویسنده مسئول:

مقدمه

است، سبک تصمیم‌گیری است. واقعیت این است که بسیاری از انسان‌ها نمی‌دانند چگونه باید با مشکلات مقابله کنند و تصمیم درست بگیرند. به عبارت دیگر راهکار مشخصی برای حل مسئله خود ندارند و تصمیم‌گیری‌های اشتباه ممکن است بر جنبه‌های مختلف زندگی و آینده فرد تأثیر منفی بگذارد (امامی نائینی، 1386).

افرادی که مهارت‌های حل مسئله خوبی دارند، کمتر از کسانی که فاقد این مهارت‌ها هستند دچار افسردگی می‌شوند. بسیاری از جنبه‌های معنویت بر امید، خوش بینی، همدلی، پیوندجویی، عفو و بخشش تأکید می‌کند. از سویی دیگر پرهیز از تجاوز و رفتارهای ضداجتماعی مانند فساد، خودفروشی و دزدی در مذاهب، پیوسته سفارش شده است (آقابخشی، 1388). هر دو جنبه معنویت، پرداختن به فعالیت‌های مثبت و دوری کردن از فعالیت‌های منفی، باعث پدیدآمدن احساس ارزش مثبت در افراد می‌شود. لذا افراد در تصمیم‌گیری خود از معنویت به عنوان ابزاری سازمان یافته برای حل تعارض‌های اخلاقی و حل مسائل و مشکلات زندگی استفاده می‌کنند. همچنین از طرف دیگر معنویت امری خارجی و ابزاری برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت است که در مواجهه با مشکلات مورد استفاده قرار می‌گیرد (نوری، 1392). معمولاً در هر نظام آموزشی، بازده‌های یادگیری در قالب پیشرفت تحصیلی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (انصاری، فتحی‌آذر، عبدالهی، 1393). در نظام آموزشی کشور ما به دلایل ساختاری، محیطی و فرهنگی امکان اجرای تغییر در نظام آموزشی به طور اصولی و کارآمد، زمانی امکان‌پذیر است که تفکری عمیق، جامع‌نگر و انعطاف‌پذیر که همانا ابعاد ذهنیت فلسفی هستند، در محیط آموزشی اجرا گردد؛ چرا که یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد انسان در میان تمامی موجودات خاکی، برخورداری از نیروی تفکر و مسئولیت ناشی از آن است و براساس قدرت تفکر و برخورداری از نیروی اراده و تصمیم‌گیری، مسئولیت انتخاب و عمل بر عهده انسان گذاشته شده است (خدایاری فرد، 1390).

با توسعه ذهنیت فلسفی، احساسات منفی محو و احساساتی مثبت تر جایگزین می‌شوند (فارل⁴، 2011). ذهنیت و الگوی تفکر به قدرت عقلانی و شهودی، الگوهای تفکر اثر بخش، مهارت‌های عقلانی، ادراک چشم اندازها و نگرش‌هایی

در طول تاریخ بشر، معنویت به شکل‌های مختلفی تجلی یافته و در پیرامون آن بسیار سخن گفته شده است. هر کس از دریچه‌ای به آن نگریسته و با تکیه بر بعد یا ابعادی از آن، تعریفی ارائه کرده است (برزنونی، 1389). معنویت ممکن است بر اساس تعلق یا ارتباط نهایی، به موجودیت برتر توصیف شود. بعضی افراد معنویت را بر اساس رابطه با خدا، با انسان‌های دیگر یا زمین تعریف می‌کنند (واگن¹، 2010). افراد هنگام مواجه شدن با موقعیت‌های مسئله‌زا در زندگی خود از راه‌حلی‌هایی استفاده می‌کنند که به اتخاذ نوعی سبک تصمیم‌گیری مبتنی بر حل مسئله منجر می‌شود که از جمله تعیین‌کننده‌های بهزیستی شخصی به حساب می‌آید و در این میان آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت را از بسیاری از جهات می‌توان به مثابه فرآیند کمک به افراد برای رشد آنها و در نتیجه افزایش احتمال مقابله مؤثر در طیف وسیعی از موقعیت‌ها دانست (شمس‌خانی و همکاران، 1388).

در حل مسائل با رویکرد معنوی، نظام جهت‌گیری فرد نسبت به حل مسئله بر تشخیص و تعریف مسئله و پیدا کردن راه حل مسئله تأثیر می‌گذارد. نظام جهت‌گیری مثبت معنوی موجب می‌شود افراد برای رویارویی با سختی‌ها جرأت پیدا کنند و مدیریت استرس در آنها افزایش یابد. همچنین به اتفاق‌های زندگی معنا بدهند و تسلیم رضای خداوند شوند و از بسیاری از تنش‌های غیر ضروری در امان باشند (اسپیلکا² و همکاران، 1985؛ به نقل از بوالهروی و همکاران، 1392). نداشتن مهارت‌های مناسب حل مسئله با شماری از مشکلات هیجانی و رفتاری در بزرگ‌سالی مانند افسردگی، اضطراب رابطه دارد (هافمن³، 2010). حل مسئله تحت عنوان فرایندهای رفتاری و شناختی پیچیده با هدف سازگاری با چالش‌های درونی و بیرونی تعریف می‌گردد (زارع و برادران، 1393). حل مسئله یک فعالیت پیچیده شناختی است و موفقیت در آن، علاوه بر اکتساب اصول، مفاهیم و مهارت‌ها به آگاهی‌های فرد از دانسته‌ها و نادانسته‌های خود و چگونگی استفاده از دانسته‌ها و جبران نادانسته‌ها وابسته است (نوری و سیف، 1392). یکی از عواملی که با فرآیند حل مسئله مبتنی بر معنویت در ارتباط

1. Vaughan
2. Aspylka
3. Hoffman

4. Farrell

به عنوان یک مهارت کارآمد به کارگرفته شود (خدایاری فرد و همکاران، 1390). مسی² (2013) در پژوهش خود به بررسی رابطه میان جهت‌گیری معنوی، خوشنودی و سلامت روان پرداخت. نتایج حاکی از آن بود که جهت‌گیری معنوی رابطه منفی معناداری با میزان افسردگی و از سویی دیگر رابطه مثبت معناداری با بخشودگی داشت. پارگامنت³ (2009) با بررسی نقش‌های روان‌شناختی مهم و سرشمار معنویت در حل مسئله به این نتیجه رسید که معنویت می‌تواند در ایجاد احساس امید، احساس نزدیک بودن به دیگران، آرامش هیجانی، فرصت خود شکوفایی، احساس راحتی، مهارت‌تکانه نزدیکی به خدا و کمک به حل مشکل موثر است. هاینز⁴ (2009) در تحقیقی به بررسی اثرهای آموزش فلسفه به دانش‌آموزان پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان داد آموزش فلسفه به کودکان در تفکر انتقادی، استدلال مفهومی و پژوهش فلسفی دانش‌آموزان اثرهای مثبت دارد. علی‌رغم شواهد تحقیقاتی دال بر اهمیت ذهنیت فلسفی می‌توان به این نتیجه رسید که هیچ یک از محققان به طور مستقیم به بحث در باب تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان پرستاری نپرداخته‌اند. از طرفی دانشجویان قشر عظیمی از جامعه را تشکیل می‌دهند و آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت در دانشجویان می‌تواند به بهبود ذهنیت فلسفی آنها و ارتقای سبک‌های تصمیم‌گیری آنها بینجامد؛ چرا که تعیین اهداف و به دنبال آن تعیین روش‌های اجرایی و ارزشیابی نتایج و در نهایت اتخاذ تصمیم درست بدون داشتن تفکر و پایه‌های فلسفی کاری سطحی و کم دوام خواهد بود.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی است. در این پژوهش، از طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه گواه استفاده شد و دانشجویان رشته پرستاری انتخاب و در گروه‌های آزمایش و کنترل گمارده شدند.

اشاره دارد که یک رهبر را قادر می‌سازد دامنه و ماهیت پیچیدگی‌های عصر حاضر را شناسایی و با آنان مقابله کند (کاراکس¹، 2007). به هر میزان که بتوان از قدرت تفکر استفاده کرد به همان نسبت احتمال موفقیت و پیشرفت افزایش می‌یابد. تصمیم‌گیری‌های درست، در ارتقای رفتارهای سالم، مثبت و قابل پذیرش و به طور کلی یک آینده مثبت نقش مهمی دارد و تصمیم‌گیری‌های اشتباه ممکن است بر جنبه‌های مختلف زندگی و آینده فرد تأثیر منفی بگذارد (صمدی، 1385).

بی‌شک لازمه رشد فکری دانشجویان، حضور ویژگی‌هایی نظیر باز بودن درچه‌های فکری، گستردگی افق اندیشه، گشودگی فضای اندیشه و انعطاف پذیری است تا بر مبنای این خصوصیات، توانایی بررسی اندیشه‌های گوناگون را در خود بیابد. پس اگر فلسفه را اندیشیدن و دانشجو را موجودی کاوشگر بدانیم، آنگاه طی فرآیند کاوش برای حل مسئله مبتنی بر معنویت، دانشجویان ژرف‌اندیشی، استدلال، قضاوت و همچنین سبک تصمیم‌گیری مناسب را می‌آموزد. یکی از اهداف اصلی آموزش و یادگیری، رشد توانایی برای حل دامنه وسیعی از مسائل پیچیده است (ضیائی و دیگران، 1387). تفکر، محور اصلی شناخت و ارائه راه‌حل‌های ممکن در هنگام مواجهه با مسائل است. تفکر دارای عناصری است که شامل نشانه‌ها و رموزی هستند که انسان‌ها با آن میزان یادگیری خود را گسترش داده، آموخته‌هایشان را بازشناسی می‌کنند و به کار می‌برند (امان‌زاده و نعمان‌اف، 1394). آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت در تحقق این امر نقش محوری دارد. نظر به اهمیت تعلیم و تربیت در کشور و نقایص موجود در این زمینه، لزوم ذهنیت فلسفی در میان دانشجویان برای حل مسئله مبتنی بر معنویت ضروری است. با توجه به توضیحات فوق، این پژوهش در پی پاسخ‌گویی به این سؤال است که آیا آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرگز تأثیر دارد؟

پژوهش‌ها حاکی از آن است که آموزش مهارت حل مسئله بر سلامت عمومی و عزت نفس دانش‌آموزان دختر تأثیر دارد (رهایی و همکاران، 1393). همچنین می‌تواند در ارتقاء صمیمیت کلی، صمیمیت عقلانی، روان‌شناختی و فیزیکی

2. Messy
3. Pargament
4. Haynes

1. Karaks

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش حاضر تمامی دانشجویان رشته پرستاری دانشگاه آزاد شهرستان بندرگز در سال تحصیلی 1394 به تعداد 75 نفر بود. از تعداد جامعه 30 نفر به روش تصادفی مینی بر هدف انتخاب شدند و به صورت جایگزینی تصادفی در دو گروه آزمایش (15 نفر) و گواه (15 نفر) قرار گرفتند.

ابزار اندازه‌گیری

در این مطالعه داده‌ها به وسیله دو مقیاس سبک‌های تصمیم‌گیری اسکات و بروس¹ (1995) و ذهنیت فلسفی طالب‌پور و همکاران (1384) جمع‌آوری گردید. مقیاس سبک‌های تصمیم‌گیری اسکات و بروس (1995) مشتمل بر 25 سوال است که پنج سبک تصمیم‌گیری (منطقی، شهودی، وابستگی، اجتنابی و آنی) را می‌سنجد. اسپایسر و اسمیت² (2005) اعتبار و روایی این پرسش‌نامه را در حد بالا گزارش کردند. آنان اعتبار صوری و محتوایی پرسش‌نامه را بین 0/68-0/95 و روایی درونی آن را از 0/67 تا 0/87 و روایی تکرار آن را از 0/67 تا 0/85 ارزیابی کردند. اسکات و بروس (1995) هر یک از خرده‌مقیاس‌ها را نیز اعتباریابی کرده‌اند. روایی درونی آن را برای تمامی خرده‌مقیاس‌ها بین 0/68 تا 0/94 برآورد کردند. اعتباریان و همکاران (1393) نیز آلفای کرونباخ این مقیاس را 0/83 و طهرانی و هادیزاده مقدم (1390) 0/71 به دست آوردند. مقیاس ذهنیت فلسفی نیز به وسیله طالب‌پور و همکاران (1384) بر اساس مدل اسمیت از ذهنیت ساخته شده است که دارای 60 سوال بود و سه مؤلفه جامعیت، تعمق، انعطاف‌پذیری را می‌سنجد. طالب‌پور و همکاران (1384) پایایی این ابزار را به روش آلفای کرونباخ 0/89 به دست آورد. آلفای کرونباخ این مقیاس در مطالعات نوری و سیف (1392) 0/86 و سیف هاشمی (1382) 0/76 گزارش شده است. بیکزاد و همکاران (1390) نیز میزان پایایی این پرسش‌نامه را به روش آلفای کرونباخ 0/72 به دست آورد.

شیوه اجرای پژوهش

کاربندی آموزش در این مطالعه عبارت بود از آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت که بر گرفته از الگوی حل مسئله با رویکرد معنوی نوری (1392) است. این برنامه طی هشت جلسه نود دقیقه‌ای سازمان‌دهی و در مدت چهار هفته متوالی به دانشجویان گروه آزمایش ارائه گردید. در حالی که گروه گواه هیچ مداخله‌ای دریافت نکردند.

جلسات آموزش

جلسه اول: معارفه و ایجاد رابطه حسنه و معرفی مشاور به اعضا و بیان اهمیت آموزش حل مسئله و معنویت.
جلسه دوم: آماده‌سازی فرد از طریق مراقبه متعالی، دعا، راز و نیاز با خالق هستی و نماز و یا تأمل در کتب مقدس همچون قرآن برای یک تصمیم‌گیری توأم با آرامش.
جلسه سوم: تعریف دقیق مسئله در ابعادی گسترده‌تر با در نظر گرفتن هدف و مقصد نهایی (خشنودی خداوند).
جلسه چهارم: تولید انواع گوناگون راه‌حل‌های جایگزین برای مسئله (بارش فکری) با توجه به به منابع و متون مقدس، زندگینامه بزرگان دین و معنویت.
جلسه پنجم: ارزیابی گزینه‌ها و انتخاب بهترین راه‌حل‌ها.
جلسه ششم: اجرا و بازبینی راه‌حل‌ها.
جلسه هفتم: تعریف دوباره مسئله در صورت شکست و کسب تجربه‌ای جدید و واگذاری نتایج به خداوند.
جلسه هشتم: مرور مطالب گفته شده، اجرای پس‌آزمون و تشکر و قدردانی.

شیوه تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های خام حاصل از این پژوهش با استفاده از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی و با آزمون تحلیل کوواریانس انجام شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات هم از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده گردید.

یافته‌ها

در این قسمت نتایج مربوط به تأثیر مداخله آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان ارائه شده است.

1. Scott & Bruce
2. Spicer & Smith

سطح خوبی قرار دارد و حجم نمونه برای این آزمون کافی است.

جدول شماره 1 نتایج تحلیل کوواریانس مبنی بر تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی دانشجویان را نشان داده است.

جدول 1. نتایج تحلیل کوواریانس مربوط به تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری	مجدور اتا (η^2)	توان آماری
جامعیت	3.29	1	3.29	1.69	0.004	0.23	0.57
تعمق	5.11	1	5.11	5.07	0.001	0.156	0.561
انعطاف‌پذیری	2.96	1	2.96	1.07	0.001	0.256	0.661

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این تحقیق، بررسی تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان پرستاری بود که نتایج نشان داد آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت توانسته است به عنوان مداخله‌ای مؤثر موجب تقویت ذهنیت فلسفی و سبک‌های تصمیم‌گیری منطقی، اجتنابی و وابسته در دانشجویان پرستاری شود، ولی تأثیری در سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی و آنی نداشت.

یافته‌های این پژوهش با نتایج تحقیقات داخلی مختلفی مانند شیخ بهایی و زارع (1395) نوری و همکاران (1392)، هادیزاده مقدم و طهرانی (1390)، صفانیا (1390)، اژدری و همکاران (1389)، بهرامی دشتکی و همکاران (1385)، طالب‌پور و همکاران (1384) و احمدی‌فرد (1383) و نتایج تحقیقات خارجی مانند مسی (2012)، بلیزبای (2010) و هافمن (2010) هم‌خوانی دارد.

آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت در دانشجویان از بسیاری از جهات به مثابه فرآیند کمک برای رشد آنها و در نتیجه افزایش احتمال مقابله مؤثر در طیف وسیعی از موقعیت‌ها است. طی این فرآیند آموزش دانشجویان منابع مقابله مؤثر با وقایع فشارزای زندگی را کشف، خلق یا شناسایی می‌کنند که همین آموزش بر ذهنیت فلسفی آنها در تفکر صحیح و داشتن قضاوت‌های درست و سنجیده و داشتن تفکر منطقی که اساس کار فرد است تأثیر می‌گذارد (نوری و همکاران، 1392؛ بلیزبای، 2010).

همان‌گونه که در جدول 1 نشان داده شده است با کنترل پیش‌آزمون، آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت در سطح خطای 0.05 بر جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری دانشجویان پرستاری تأثیر معناداری داشته است. همچنین میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و گروه کنترل یا میزان تأثیر آموزش حل مسئله (η^2) در مولفه جامعیت 23 درصد، در تعمق 16 درصد و در انعطاف‌پذیری 26 درصد است؛ یعنی این تفاوت‌های آماری مربوط به آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت است. توان‌های آماری نیز نشان داده‌اند که میزان دقت این تحلیل در کشف تفاوت‌های معنادار در سطح خوبی قرار دارد و حجم نمونه برای این آزمون کافی است.

جدول شماره 2 نتایج تحلیل کوواریانس مبنی بر تأثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر سبک‌های تصمیم‌گیری دانشجویان را نشان داده است. همان‌گونه که در جدول 2 نشان داده شده است با کنترل پیش‌آزمون، آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت در سطح خطای 0.05 بر سبک‌های تصمیم‌گیری منطقی، اجتنابی و وابسته در دانشجویان پرستاری تأثیر معناداری داشته است. در حالی که در سبک‌های تصمیم‌گیری شهودی و آنی اثری مشاهده نمی‌شود. میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و گروه کنترل یا میزان تأثیر آموزش حل مسئله (η^2) در سبک‌های تصمیم‌گیری منطقی 36 درصد، سبک تصمیم‌گیری اجتنابی 43 درصد و سبک تصمیم‌گیری وابسته 32 درصد است؛ یعنی این تفاوت‌های آماری مربوط به آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت است. توان‌های آماری نیز نشان داده‌اند که میزان دقت این تحلیل در کشف تفاوت‌های معنادار در

در تصمیم‌گیری، فرد با موقعیت یا تکلیفی رو به روست که برای آن چندین جواب وجود دارد و فرد باید این جسارت

خود قرار می‌دهند (هادی‌زاده، 1390؛ نوری و همکاران، 1392).

جدول 2. نتایج تحلیل کوواریانس مربوط به تاثیر آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت بر سبک‌های تصمیم‌گیری

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری	مجذورات اتا (η^2)	توان آماری
سبک تصمیم‌گیری منطقی	2.56	1	2.56	2.82	0.011	0.356	0.461
سبک تصمیم‌گیری اجتنابی	4.24	1	4.24	4.29	0.001	0.426	0.541
سبک تصمیم‌گیری وابسته	4.35	1	4.35	3.91	0.002	0.324	0.341
سبک تصمیم‌گیری شهودی	1.83	1	1.83	1.48	0.122	0.07	0.11
سبک تصمیم‌گیری آنی	1.60	1	1.60	1.70	0.11	0.101	0.12

دانشجویانی که آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت طی کرده‌اند در تصمیم‌گیری‌های خود به صورت بی‌طرفانه و منطقی تمام اطلاعات مهم مربوط به تصمیم را ارزیابی می‌کنند و سپس با توجه به اهداف خود و شاخص‌های حل مسئله مبتنی بر معنویت، بهترین حق انتخاب را بر می‌گزینند (اژدری فرد، 1389).

دانشجویانی که آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت گذرانده‌اند در هنگام تصمیم‌گیری و حل مسائل خود به جای اجتناب و به تعویق انداختن تصمیم‌گیری در هنگام مواجهه با مشکلات و طفره رفتن از واکنش نسبت به مسئله رخ داده شده، سعی می‌کنند برای مسئله ایجاد شده با رویکرد معنوی بهترین راهکار را انتخاب نمایند. و دانشجویانی که آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت را گذرانده‌اند در هنگام اتخاذ تصمیم درست در مواجهه با مشکلات و حل مسائل خود به جای تکیه بر حمایت‌ها و راهنمایی‌های دیگران سعی می‌کنند با استقلال فکری و عملی خود بهترین گزینه را انتخاب نمایند (مسی، 2012؛ هادی‌زاده، 1390).

با وجود آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت دانشجویان به جای استفاده از یک روند نظام‌مند مبتنی بر راه‌کارهای معنوی، از آگاهی‌های ضمنی خود در حل مسائلی که با آن مواجهه می‌شوند و در تصمیم‌گیری‌های خود استفاده می‌کنند. با وجود اجرای آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت دانشجویانی که دارای سبک تصمیم‌گیری آنی بودند با اتخاذ تصمیم آنی و بی‌مقدمه و بلا فاصله در مواجهه با مشکلات، بدون بررسی تمامی ابعاد مرتبط با مسئله و بدون توجه به رویکرد معنوی، راه‌حل را شناسایی می‌کنند.

و شهامت را داشته باشد که از بین گزینه‌های موجود یک گزینه را به عنوان مناسب‌ترین گزینه انتخاب کند (شیخ بهایی و زارع، 1395) و در این میان حل مسئله مبتنی بر معنویت ترکیب تازه‌ای است که به عنوان یک عنصر، نقش اساسی را در سبک تصمیم‌گیری افراد بازی می‌کند. دانشجویانی که آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت را گذرانده‌اند، در برابر امور و مسائل مختلف با جامعیت با یک کل‌نگری، موارد خاص را در ارتباط با زمینه‌ای وسیع می‌نگرد و در پی سازمان‌دهی حقایق و شکیبایی در تفکرات عمیق نظری هستند تا اجزاء را در ارتباط با هم و در ارتباط با یک زمینه وسیع بنگرد (نوری و همکاران، 1392؛ احمدی فرد، 1383).

دانشجویانی که آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت را طی می‌کنند در بعد تعمق ذهنیت فلسفی، مسائل و آنچه را که مسلم فرض می‌شود مورد سوال قرار می‌دهند. برای چنین فردی هیچ چیز از قبل پذیرفته شده نیست. چنین فردی پس از شناخت مبانی یک موقعیت، به تجزیه و تحلیل و توضیح معانی تلویحی موقعیت‌ها می‌پردازد (مسی، 2012؛ بلیزبای، 2010).

دانشجویانی که دارای انعطاف‌پذیری بالایی هستند، در برخورد با مسائل به ویژه امور متضاد، پدیده‌ها را از جهات مختلف مورد بررسی و مشاهده قرار می‌دهند و در موقعیت‌های مهم فردی آرام و علاقه‌مند به عمل کردن در موقعیت ابهام‌آمیز هستند و در رویارویی با مسائل تفسیر خود از جهان و موقعیت‌های مربوط به آن را به شدت تحت تأثیر

دانشجویان ژرف‌اندیشی، استدلال، قضاوت و همچنین سبک تصمیم‌گیری مناسب را می‌آموزد.

پیشنهاد می‌گردد زمینه‌های بروز و رشد ذهنیت فلسفی دانشجویان در رشته‌های مختلف تحصیلی با پیاده‌سازی آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت فراهم گردد. برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌هایی به صورت عملی برای دانشجویان و آموزش ذهنیت فلسفی و ارتباط این نوع تفکر برای حل مسائل مبتنی بر معنویت می‌تواند موجبات رشد ذهنیت فلسفی دانشجویان را فراهم آورد.

پیشنهاد می‌گردد با افزایش آموزش حل مسئله مبتنی بر معنویت، سبک‌های تصمیم‌گیری اجتنابی و وابسته به اقتضای شرایطی که فرد در آن قرار می‌گیرد تقویت شود. همچنین مهارت حل مسئله مبتنی بر معنویت به عنوان یک مهارت ساده و قابل آموزش، برای ارتقای و تقویت سبک‌های تصمیم‌گیری و ابعاد آن، به وسیله مشاوران در دانشگاه‌ها به کار گرفته شود.

سیاسگزاری: از کلیه استادان و دانشجویانی که در این پژوهش مشارکت و زمینه انجام این پژوهش را فراهم کردند، تشکر و قدردانی می‌شود.

برزنونی، محمدعلی (1389). معنویت نیاز پایای انسان و رمز ماندگاری جوامع انسانی، معنویت در مکتب امیرالمؤمنین، مجموعه مصاحبه‌ها، سخنرانی‌ها و مقالات، تهران: مرکز آموزش و پژوهش علوم اسلامی، حوزه نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه امام حسین (ع).

بوالهروی، جعفر؛ غباری بناب، باقر؛ قهاری، شهربانو؛ میرزایی، مصلح؛ راقبیان، رویا؛ علی‌وند، دیدوس؛ زارعی دوست، الهام (1393). مهارت‌های معنوی، کتاب ویژه مربیان، وزارت علوم تحقیقات و فن‌آوری دفتر مشاوره و سلامت.

بیگزاد، جعفر؛ بیگزاده، یوسف؛ سلطان داداشی، معصومه (1390). "رابطه هوش اجتماعی مدیران، ذهنیت فلسفی آنان و سلامت سازمانی مدارس در مقاطع تحصیلی سه‌گانه آموزش و پرورش شهرستان بناب". مدیریت فرهنگی، 5(12): 69-84.

جعفرآبادی، طاهره؛ ابوترابی، رزیتا (1389). "ذهنیت فلسفی و سبک رهبری مدیران در نظام آموزش عالی (مورد بررسی:

در حل مسایل با رویکرد معنوی، نظام جهت‌گیری فرد نسبت به حل مسئله بر تشخیص و تعریف مسئله و پیدا کردن راه‌حل مسئله تأثیر می‌گذارد. نظام جهت‌گیری مثبت معنوی موجب می‌شود افراد برای رویارویی با سختی‌ها جرأت پیدا کنند و مدیریت استرس در آنها افزایش یابد. حل مسئله یک فعالیت پیچیده شناختی است و موفقیت در آن، علاوه بر اکتساب اصول، مفاهیم و مهارت‌ها به آگاهی‌های فرد از دانسته‌ها و نادانسته‌های خود و چگونگی استفاده از دانسته‌ها و جبران نادانسته‌ها وابسته است. حل مسئله مبتنی بر معنویت ترکیب تازه‌ای است که به عنوان یک عنصر نقش اساسی را در سبک تصمیم‌گیری افراد بازی می‌کند و این فرصت به فرد داده می‌شود تا قبل از این که از یک راه حل استفاده کند، نتیجه و پیامد هر یک از راه‌حل‌ها را پیش‌بینی کند و سپس با مقایسه پیامدها و نتایج راه‌حل‌های مختلف، بهترین راه حل را انتخاب کند. بی‌شک لازمه رشد فکری دانشجویان، حضور ویژگی‌هایی نظیر باز بودن دریچه‌های فکری، گستردگی افق اندیشه، گشودگی فضای اندیشه و انعطاف‌پذیری است تا بر مبنای این خصوصیات، توانایی بررسی اندیشه‌های گوناگون را در خود بیابد. پس اگر فلسفه را اندیشیدن و دانشجو را موجودی کاوشگر بدانیم، آنگاه طی فرآیند کاوش برای حل مسئله مبتنی بر معنویت،

منابع

آقابخش، حبیب (1388). مهارت‌های زندگی برای دانشجویان. تهران: دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری.

احمدی‌فرد، هاجر (1383). مقایسه ذهنیت فلسفی دانشجویان سال آخر دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی 82-83. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

ازدردی فردپری، سیما؛ قاضی، قاسم؛ نورانی‌پور، رحمت‌اله (1390). "بررسی تأثیر آموزش عرفان و معنویت بر سلامت روان دانش‌آموزان". روان‌شناسی تربیتی، 7(21): 45-55.

امامی نائینی، نسرين (1385). مهارت‌های زندگی. تهران: سازمان بهزیستی.

امان‌زاده، آمنه؛ نعمان‌اف، منصور (1394). بررسی اثربخشی آموزش مبتنی بر وب، رایانه و یادگیری سیار بر مهارت تفکر انتقادی و تفکر خلاق دانشجویان دانشگاه‌های استان مازندران، فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره 3، شماره 9، تابستان 1394، صفحه 57-68.

تصمیم‌گیری والدین کودکان کم توان ذهنی". پژوهش‌های کاربردی در روان‌شناسی تربیتی، 1(2): 1-10.

صمدی، پروین (1385). "هوش معنوی". اندیشه‌های نوین تربیتی، 2(3): 114-99.

ضیائی، محمدصادق؛ نرگسیان، عباس؛ آبیانی اصفهانی، سعید (1387). "نقش رهبری معنوی در توانمندسازی کارکنان دانشگاه تهران". نشریه مدیریت دولتی، 1(1): 86-67.

عبداللهی عدلی‌انصار، وحیده؛ فتحی‌آذر اسکندر؛ عبداللهی نیدا (1393). ارتباط تفکر انتقادی با خلاقیت، باورهای خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانشجو معلمان، فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره 2، شماره 7، زمستان 1393، صفحه 41-52.

نوری، ربابه (1392). مهارت‌های معنوی، کتاب کار دانشجویان. تهران: وزارت علوم و تحقیقات فن‌آوری دانشگاه تهران.

نوری، سوده؛ فیاض، ایراندخت؛ سیف، اصغر (1392). "تأثیر ذهنیت فلسفی بر توانایی حل مسائل ریاضی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهر همدان به تفکیک جنسیت". پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، 1(4): 121-139.

دانشگاه فردوسی مشهد). "مطالعات تربیتی و روان‌شناسی، 1(1): 234 - 211.

خدایاری فرد، محمد؛ زارع‌پور، مریم؛ حجاری، الهه (1390). بررسی اثر بخشی آموزش مهارت حل مسئله بر میزان صمیمیت زناشویی. گروه مبانی روانی آموزش و پرورش، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

رهایی، فاطمه؛ بیدختی، عاطفه؛ دانش‌زاده، فرامرز؛ نمیرانیان، فرامک (1393). تأثیر آموزش مهارت حل مسئله بر سلامت عمومی و عزت نفس دانش‌آموزان، اولین کنفرانس سراسری توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.

زارع، حسین؛ برادران، مجید (1393). هنجاریابی پرسش‌نامه حل مسأله پارکر در دانشجویان دانشگاه پیام‌نور استان گیلان، فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره 2، شماره 5، تابستان 1393، صفحه 18-26.

شمسی‌خانی، سهیلا؛ فرمهبینی فراهانی، مولود (1388). بررسی تأثیر آموزش مهارت حل مسئله بر میزان افسردگی دانشجویان پرستاری اراک، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد اراک.

شیخ بهایی، پریسا؛ زارع، حسین (1395). "بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های حل مسئله بر ارتقا و بهبود سبک‌های essand mental health master thesis, university of Dayton.

Pargament, K.I.; Koenig, H.G. & Perez, L.M. (2000). The many method of religious coping: development and initial RCOPE. *Journal of Clinical Psychology*, 50(51):43-95.

Scott, S.G. & Bruce, R.A. (1995). Decision Making style: The development and assessment of a new measure, *Educational and psychological Measurement*, 55 (4), 818-828.

Spicer, D.P. & Smith, S. (2005). An examination of the general decision-making style, *Journal of Managerial Psychology*, 20 (2), 137-238.

Vaughan, F. (2010). What is Spiritual Intelligence? *Humanistic Psychology*, 42(2): 13-16.

Bleazby, Jennifer. (2010). *Social Reconstructional Learning: Using Philosophy for Children & John Dewey to Overcome Problematic Dualisms in Education and Philosophy*, PhD dissertation, New South Wales.

Haynes, F. (2009). *Evaluation of thinking*, K2 FA.PCA Conference in Australia, Tasmania Association of philosophy for children.

Hoffman, B. (2010). I think I can, but I'm afraid to try: The role of self efficacy beliefs and mathematics anxiety in mathematics problem solving efficiency. *Learning and Individual Differences*, 20 (3), 276-283.

Karakas, Fahri. (2007). *Global Business and Organizational Excellence*, March/ April, Electronic copy of this paper is available at.

Messy, B. (2010). The relationship between quest religious orientation. *Forgiveness and*